

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a

Telefon 67-80

Uredništvo i uprava
za Slovenije i slovenski del
Julijiske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

GLASILO SAVEZA

JUGOSLOVENSKIH

EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

SUMRAK CIVILIZACIJE

Donosimo neke odlomke iz članka Mate Balote, što ga je bio napisao za broj namijenjen Čehoslovačkoj. Budući da tada nije taj članak, kao ni čehoslovački broj, mogao da izide iz tehničkih razloga, donosimo par odlomaka sada, jer i ti odlomci ipak sačinjavaju za sebe cjelinu.

Kritizirajući Masarykovu Svjetsku revoluciju prije 13 godina, mi smo na drugome mjestu iznijeli, kako je stvaranje čehoslovačke države izvršeno na osnovu mješavine raznih principa. Prvo je kao osnova uzeto načelo samoodredjenja naroda. Zatim je uzeto u pomoć historijsko načelo (zemlje Češke Krune). Pošto to nije bilo dovoljno, traženi su argumenti gospodarske prirode. Na kraju se govorilo i o razlozima strateškim. Ta mješavina nesuglasnih načela je postala za čehoslovačku državu sudobosna. Prema tome za Čehoslovačku nije tada bio mjerodavan princip samoodredjenja naroda, nego odnos snaga. Danas Nijemci na osnovu principa samoodredjenja naroda vrše svoje spajanje sa njemačkom državom. Dotle bi stvar bila logična i jasna. Ali u tome rješenju nije jasno, ni logično, nešto drugo. Jedan princip, princip samoodredjenja naroda primjenjuje se samo prema Čehoslovačkoj i to samo prema Česima. Za povećanje madžarske teritorije na račun Slovačke već se traži vezivanje načela samoodredjenja sa historijskim načelom (zemlje Krune Sv. Stjepana), dakle onako isto kako je stvarana Čehoslovačka 1918 i 1919. Da li to znači da se odnos snaga u Srednjoj Evropi izmjenio tako da se ne nekadašnjim pobediocima u svjetskom ratu nameće sve što se hoće? U izvjesnoj mjeri izgleda doista da je tako. Za 87.000 (osamdeset sedam hiljada) Poljaka u Tještinu skoro je došlo do rata (ultimativna nota Poljske i popuštanje Čehoslovačke) a da se o manjinskim pitanjima na drugim stranama uopće nije vodilo i ne vodi računa.

To jednostrano nametanje svoje pravde drugima, to geometrično rješavanje prikome se potpuno pušta iz vida gdje počinju prava drugih, taj diktat, koji iz jednoga prava koje postoji čini golemu nepravdu, to je ono najbolnije u ovoj epohi historijskog zbivanja. Dvadeset godina je Čehoslovačka u svojoj vanjskoj politici i u svome naoružavanju radila samo ono što je njoj preporučivala Francuska, da bi zato na takav bolan način bila osuđena od Francuske za ono što je nju dvadeset godina slušala.

★

Hiljade uspomene roji nam se u sjećanju danas, misleći na sudbinu moravskoga sjevera. Kako smo mi, jedni bijegunci iz nepoznatog dalekog južnog kraja, kad smo sa našim majkama u modrnama i vrećama svoga jednog odijela i pokrivača došli u prazne kuće čeških sela bili dočekani od čeških žena i ljudi! Kako su nam češke žene brzo napunile prazne sobe svojim punim mekanim perjanim jastucima! Kako su nas prvoga dana i mnogih dana poslijev gladne nahranile mljekom i buhtama! Kako su sa radošću slušale slavenske glasove naših majki, koje su ih podsjećale na starinske, sredovjekovne češke pjesme! Kako su nas prigrili svi Česi od pisara na kotaru i kanceliste u poreskom uredu do blagih hanačkih seljaka! Kako su nas spasavali, brinuli se za naše odijelo, jačali naše klonulo srce, dizali one koji su bili za školu! Kako je svako naše dijete brzo toliko natucalo češki, da smo se svuda mogli brzo sporazumjeti! Pa i sve naše stare žene mogle su brzo da zapodijevaju dugačke razgovore sa njihovim ženama. A kad smo mi mladi djaci primljeni u češke škole i ostali medju njima, koliki češki profesori i kolike češke seljakinje i seljaci su nastojali da nam tu nadoknade oca i majku! Roje se uspomene i steže se srce.

SLAVENSKA MANJINA U RUMUNJSKOJ

Najveća slavenska manjina su Ukrajinci — Bojazan Rumunjske od narod. manjina

U posljednjem broju praške revije »Slovansky Prahled« je opisan članak o sudbini slavenskih manjina u Rumunjskoj. Na jednom mjestu toga prikaza kaže autor Josef Fiala:

Nema ništa težega nego pokušati prikazati temeljito i pouzdano pravo lice života slavenskih manjina u Rumunjskoj.

Pri tom smo upućeni na sitne mrvice, koje nadjemo u rumunjskoj ili bugarskoj stampi. Pokušati ćemo da se oponimo na najnovije dogodjaje.

Sveti sinod rumunjske pravoslavne crkve u jednom od svojih zadnjih zasedanja, dopustio je ruskome stanovništvu u Besarabiji bogoslužje na crkvenom slavenskom jeziku. Na taj način misli se oduprijeti propagandom radu baptista, koji se služe modernim russkim jezikom i na taj način pridobivaju prednike u redovima ruskoga pravoslavnoga stanovništva. Sinod je darovao i 600.000 leja da se kupi primjerne knjige pisane jezikom crkveno-slavenskim. Do sada je u Besarabiji a tako isto u Dobrudži bilo zabranjeno služiti misu na drugom jeziku osim rumunjskom. Poništenje ove zabrane tiče se međutim samo ruskoga stanovništva u Besarabiji, a ostaje i nadalje neizmijenjeno za Bugare u Dobrudži. Bugureštanski »Universul« komentira odluku Svetoga Sinoda u svojem uvodniku od 10. maja o.g. i nalazi da bi se efikasnije oduprljilo baptistima uvodjenjem ruskoga jezika u bogoslužje. Crkvena slovenština je danas isto tako malo razumljiva Bugarima i Srbinima kao i Rusima, a rumunski jezik ne će biti navodno manje razumljiv od crkvene slovenštine, kaže »Universul«. Rusi u Besarabiji imali su dosta vremena da nauče u rumunjskoj crkvi rumunjski jezik. Raširenju rumunjskoga jezika doprinijele su mnoge i škole koje su bile ustanovljene u Besarabiji i ujedinjenja sa Rumunjskom, a isto tako je doprinjela mnogo i vojna obaveza mlađih Besarabljana. Nadalje izrazuje »Universul« strah, da ne bi propagandni rad baptista imao uspjeha i kod ostalog slavenskog žiteljstva Besarabije. Rusi su tamo zapravo manjina medju ostalim Slavenima i ne smije se radi toga dozvoliti da bi se pod rumunjskom administracijom širio ruski jezik medju onima, koji nisu Rusi niti po narodnom porijeklu a niti po jeziku — tako kaže bukureštanski žurnalist pun brižne skrbi za Ukrajince, Bugare i uopće Slavene. Sve opomene čini mu se da nisu suviše — ta još

iza pripojenja Besarabije kraljevinu Rumunjskoj izlazilo je u Kišinjevu ništa manje nego deset ruskih časopisa, dok su Rumunji tada imali tamo samo jedan časopis, koji se vrlo teško borio za svoju egzistencu. Medju brojnim činovništvom, koje je zatvorila vlast patrijarha Mirona Crișteia, je i Tačcu Pucere, bivši prefekt u Silistriji. Ubrajalo mu se u grijeh pronestverenja, koja su izvršena za vrijeme njegovog djelovanja u Silistriji. Njegovo ime povezano je sa mnogo sjećanja u južnoj Dobrudži. Pod izlukom, da se vodi boj proti komita, činila su se tamo prije g. 1928 nasilja nad domaćim stanovništvom. Sofijska »Zarja« napominje njegov proglaš od 7. novembra 1925, u kojem je obećao nagradu od 10.000 leja svakome, koji donese na prefekturu glavu komita. Koga se smatrao komitom, nije bilo nigdje rečeno. Taj proglaš, nazvan kolonijalnim, huškao je

uspomene na kolektivan i individualan život. Najintimnija lična sjećanja. Pa zar nije bio to onaj hromi češki profesor Patka, koji mi je savjetovao da tužim pazinskog ravnatelja Kosa Pokrajinskom školskom vijeću za Istru, kad me je Kos nepravilno isključio iz pazinske gimnazije i kad sam na njegov savjet bio isključen iz Češke gimnazije. Kako sam izgledao onoga vlažnog kišovitog jutra kad mi je direktor češke gimnazije saopćio da na osnovu pisma direktora pazinske gimnazije ne mogu više da budem dijak njihove škole. I dok sam tako silazio po stepenicama, došao je hramljuci za mnom profesor Patka koji nije vjerovao u Boga, ali je vjerovao u Slavenstvo, da me savjetuje, bodri i pomogne. Pa zar nije to bio onaj uštiljeni profesor Skovajsa, koji mi je kasnije, kad je Patkov plan uspio, prvi prišao i ponudio

na progona nevinih ljudi. Kasnije je zauzeo Pučere pravedniji stav prama bugarskom stanovništvu. Prema sofijskoj »Zarji« (br. 5029), bili su od Bugara, koji su bili zatvoreni radi špijunaže, tri iz Silistrije, a jedan iz Dobrudže (pisac Jani Janev) predani vojnom sudu.

Ministarstvo unutrašnjih poslova svrglo je upravu Kulturnoga bugarskoga društva u Silistriji, kome je na čelu bio Ivan Angelov, i imenovalo je novo predsjedništvo sa Jordanom Lefterovim na čelu. Radi se tu o osobi koja je bila iz društva izbačena g. 1936 kao štetna po bugarske školske interese, a koja je iz osvete potom dala krive podatke inspektorima, koji su vršili inspekciju u bugarskim školama u Silistriji. Tim se produbljuje jaz medju pučanstvom i učiteljima s jedne strane, a medju društvom s druge strane, što je dakako bilo unapred pažljivo i smisljeno uređeno. — U istom broju »Zarje« bila je objeladanjena notica iz Kišinjeva, da policija i vojska odstranjuje hebrejske i ruske natpise sa grobova. Bio je navodno izdan i proglaš da se odstrani i ruski natpis sa spomenika Puškinova!

Na jedan slučaj, koji ilustrira vrlo tešku sudbinu Bugara u južnoj Dobrudži, upozorila je na praškom zasedanju PEN kluba bugarska književnica Dora Gabe. Rekla je, da se bugarski pisac Hadži Janev-Kaliakrenski, koji živi u južnoj Dobrudži, nalazi od 9 marta o.g. zatvoren, a da se proti njega nije poveo nikakav krivični postupak. No on ni njegova rodbina ne znadu zašto je bio uhapšen. Rumunski delegat Ceculescu smatrao je potrebno braniti prestiž rumunjskoga PEN kluba i naglasio je da će sam intervenirati kod bukureštanske vlasti. Ako ne bude imao uspjeha, onda će prema zaključku zasedanja, pisati pretsjednik Jules Romains rumun. vlasti.

U pretprošlom broju smo pisali opširno o novoosnovanom komesaratu za manjine u Rumunjskoj. Na čelo komesarijata bio je postavljen prof. univ. Silviu Dragomir iz Kljuja, koji poznaje probleme manjina u Sedmogradskoj, a koji vlast i slavenskim jezicima manjina koje nastavaju Rumunsku. Od g. 1934 izdaje istaknutu »Revue de Transylvanie«, u kojoj brani rumunjske interese u Sedmogradskoj i Banatu.

Isto tako istaknuti rumunjski žurnalist N. Batzaria, makedonskoga porijekla, pozvao je u bukureštanskom »Universulu« da se osnuje manjinski komesarijat i dao je odmah u svom članku naslutiti rumunjsko shvaćanje manjinskih pitanja.

Za njega je Rumunjska narodna i jedinstvena država, čiju ogromnu većinu sačinjavaju Rumunji. Kaže da manjine, čiji se broj kreće oko 4 miliona, jesu — ako uzmemmo svaku od njih zasebno — bezznačajne, i tvrdi da na 3 miliona Rumunja čistoga porijekla otpada u Besarabiji cirkla sto tisuća Rusa, ruskoga narodnoga porijekla i pravoslavne vjere.

Naglašuje da manjine u Rumunjskoj tvore samo razbacana ostrva, a ne velike i kompaktne mase. Ta ostrva utemeljili su, navodno pripadnici manjina mnogo kasnije nego što je nastao rumunjski narod i država, tako da se pripadnici manjina ne mogu ovde pozivati ni na historijska prava ni na početnu silu. Upozorava na jednu zadaću rumunjske države: spriječiti poukrajinjenje Rumunja u Dobrudži(!).

mjesečnu pomoć iz fonda za pomaganje siromašnih čeških djaka? Češki liječnici su nas besplatno liječili, češki seljaci su nas bolesne uzimali na svoja imanja i hraniли nas, u vremenu oskudice, jajima i maslom. Zar nisu to bili češki profesori, koji su mome drugu Usipu pomogli da preskoči jedan razred! Zar ima i jedan drugi narod na svijetu gdje bi pojedinci ljudi toliko učinili za nas pojedinca, zar ima plemeniti svijeta nego što su bili ti mali češki ljudi na moravskom siveru!

Civilizacija je ustuknula pred silom. To nije prvi put u historiji, možda nije posljednji. Ali kad ne bismo vjerovali u realnost češkoga gesla: Istina pobedjuje, kad ne bi osjećali da će ipak na kraju istina i pravo pobijediti silu, zar bi uopće život imao smisla?

MATE BALOTA.

»Pravo nije materija, koja se može dijeliti na fragmente. Kada se ono u rješavanju narodnog pitanja želi i želi postići za sebe i za svoje prijatelje, onda se mora dozvoliti njegova primjena i protiv samoga sebe i protiv svojih prijatelja.« Neville Chamberlain.

Upada u oči da rumunjska štampa češće spominje opasnost od poukrajinjenja Bukovine kao i to da je Austrija umjetno naselila Ukrajincima Bukovinu da naškodi Rumunjima(!). Po Chmelaru (Minorités nationales en Europe Centrale) bilo ih je 1930 god. u Bukovini 28 % cijelokupnog pučanstva. U cijeloj Rumunjskoj ih je te god. bilo (po službenim statistikama) 456.842 ili 2% cijelokupnog pučanstva Rumunjske. Ukrainci su najveća slavenska manjina Rumunjske, a po veličini četvrti narodna manjina, koju ima, po rumunjskim službenim izvještajima, oko 25%. Najviše ima Madžara, pa Židova, zatim Nijemaca, pa iza njih dolaze Ukraineri. Jedna mala grupa tih Ukrajinaca živi u okrugu Murameras, u susjedstvu čehoslovačke Podkarpatske Ukrajine. Najveća masa rumunjskih Ukrajinaca živi u Dobrudži i sjevernoj Besarabiji. Dok u Dobrudži, kao što je već spomenuto, sačinjavaju 28%, u Besarabiji sačinjava 9.57% cijelokupnog pučanstva.

Ne treba smetnuti s umu da ti Ukraineri žive u teritorijalnom kontinuitetu s Ukrainerima u Sovjetskoj Rusiji.

Bugara je bilo 1930 po rumunjskim podacima 370.168. Oni sačinjavaju četvrtinu pučanstva Dobrudže, a manji dijastava južnu Besarabiju.

Rusa je bilo te godine 306.969 u Besarabiji i Dobrudži, tako da Dobrudžu nastavaju Bugari, Rusa, oko 250.000 Turaka i Tata, dok su Rumuni u manjini.

Osim toga ima u Rumunjskoj i nešto Poljaka, pedesetak hiljada u Dobrudži i tridesetak hiljada Slovaka, Banatu, oko Arada, Bihora i Salaja.

Hrvata i Srba ima oko 70.000 prema dru L. Trnjegorskom. Prema rumunjskom popisu od 1930, bilo je te godine 43.454 Srba, od toga u Erdelju 616, Krišana-Marmaroš (Arad) 2.338 i Banat 40.500. Međutim srpska pravoslavna eparhija u Temišvaru navodi te godine 44.413 Srba, a sveuč. prof. Andre Tibal na osnovu podataka iz 1937 utvrđuje broj Srba u Rumunjskoj na 56.746.

Hrvata ima 10—11.000, koje rumunjski statističari nerado spominju, dok ih Madžari ubrajaju među Slovake. Glavna hrvatska naselja nalaze se oko Krašovice. Pred nekoliko godina dobili su i hrvatski učitelje iz Jugoslavije. Osim toga imaju Hrvati i nekoliko prosvjetnih društava, dok se cijelo kulturno djelovanje Srba koncentriра oko crkvenih općina, a najjača organizacija je »Savez pjevačkih društava« u Temišvaru sa 18 društava. Od štampe imaju Srbi samo »Temišvarski vesnik« što ga izdaje srpsko-pravoslavna eparhija, dok Hrvati nemaju nikakova lista, a ni hrvatska sela nemaju hrvatskih svećenika.

Po ono par podataka što ih donosi »Slovansky Prahled« može se zaključiti da slovenskim manjinama u Rumunjskoj ne ide baš najbolje. To isto zaključuje i dr. L. Trnjegorski u svojoj knjizi »Jugoslovenske manjine u inostranstvu« (Poglavlje »Jugosloveni u Rumunjskoj«) gdje kaže:

Bojazan od narodnih manjina u prvom redu madžarske i njemačke, izaziva mjeru koje pogodaju i naš život. Stvara se pravna nesigurnost, koja daje u ruke sve veću vlast pojedinim organizacija nižeg stepena. Rumunjski nacionalizam postaje sve jači i sve više se ističe potreba rumunjske nacionalne ekspanzije. — p.

MEMORANDUM MADJARSKIH MANJINA U RUMUNJSKOJ

Bukurešti, 15. novembra. Kako United Press javlja, delegati madžarske manjine u Rumunjskoj, koji zastupaju 14 kotača Sedmogradskih, predali su rumunjskom ministru pretsjedniku jedan memorandum, koji u mnogom sliči na karlsbadске točke.

U tome memorandumu potpuno se zahvaljuje ravnopravnosti madžarskih manjina u Rumunjskoj. Prije svega traži se slobodno osnivanje posebne madžarske političke stranke, zatim da sva činovnička mesta u madžarskom području budu zaposljena Madjarima i da službeni jezik bude madžarski.

LETOŠNJA JAVNA DELA V GORIŠKI POKRAJINI

Gorica, novembra 1938 (Agis). V teku letosnjega leta je bilo v goriški pokrajini izvršenih in dokončanih za 14,433.000 lir javnih del, od katerih odpade 8 milijonov na cestna dela. Na slovenski del, ki predstavlja večino goriške pokrajine, odpadejo sledča dela: nova cesta v bovški občini od Planine do Žage, ki je stala 3,228.000 lir cesta k spomeniku na Oslavju pri Gorici s stroškom 390.000 lir, nova cesta iz Grgaria do Bat na Banjški planoti 40.000 lir, popravilo ceste na Sv. Mihail pri Gorici 80.000 lir, obnovitev bivše vojaške ceste Kronberg-Ravnica 184.000 lir, popravilo ceste iz Kobarida v Videm 70.000 lir, popravilo cesta pri Zagodu pri Idriji 65.000 lir, popravilo državne ceste iz Kanala v Kobarid 3,533.000 lir. Poleg tega so bila na ta razum izvršena še sledča javna dela: zgradba otroškega vrtca v Grgariju 60.000 lir, zgradba nove šole v Zaloščah pri Dorenbergu 246.000 lir, zgradba nove vojašnice za obmejno milico v Cerknem 106.000 lir, zgradba novega pokopališča v Idriji, o katerem je naš list svoječasno očitno poročal in ki bo otvorjeno še v maju prihodnjega leta skupno z novozgrajeno cerkvijo, je stala 350.000 lir, obnovitev goriškega gradu in ureditev grajskega griča 960.000 lir, preureditev gradu v Stanjelu za občinske pisarne 120.000 lir; ureditev poslopja za fašistovsko mladino (Gioventu Italiana del Littorio) v Vipavi 10.000 lir, nova ureditev goriškega muzeja 300.000 lir, regulacija in razširitev trga Travnik v Gorici 560.000 lir; nov vodovod v Robedšču na Kobaridu 100.000 lir, nov vodovod v Vrhpolju pri Vipavi 20.000 lir, zgraditev novega spomenika padlim vojakom na Sv. Gori 75.000 lir, in spomenik padlim v abešinski vojni, ki so ga postavili v Crkneni 12.500 lir. Iz 2 in pol milijona lir, ki sta jih v to svrhu stavila na razpolago goriška pokrajinska uprava in goriška občina, je bilo zgrajeno le židovje bolnišnice.

Za navedena javna dela so velik del žrtvovali tudi posamezne občine, za kar so morale najeti posebna posojila.

Praznik medu

Trst, novembra 1938. — (Agis). — V nedeljo dne 6. t. m. je Trst praznoval dan medu. V ta namen so bili številni avtomobili razmeščeni na raznih krajin v središču mesta, na katerih so prodajali med po sorazmerno nizkih cenah. Italijanska vlada stremi za tem, da bi pomnožila domačo proizvodnjo medu in zvišala konzum.

Zvišanje cen krompirju

Trst, novembra 1938. (Agis). — Ker primanjkuje Italiji krompirja, se bodo dosedanje cene krompirju zvišale. Povprečna cena krompirju pa se je že od leta 1937 dvignila od 31.— lir na 41.70 lire v letosnjem letu, med tem, ko se je še pred abešinsko vojno prodajal krompir v Italiji po 20.— lir za stot.

Enotne cene za prodajo tkanin

Trst, novembra 1938. — (Agis). — Združenje trgovcev v Trstu je določilo enotne cene za prodajo vseh vrst tkanin, ki bodo morale biti od trgovcev dosledno upoštevane. V ta namen je izdal posebne cenike, katere bodo morali imeti trgovci razobesene na vidnih mestih v svojih lokalih.

Zvišana proizvodnja živega srebra

Trst, novembra 1938. — (Agis). — Skupna proizvodnja živega srebra v Italiji, ki ga pridobiva največ v idrijskem rudniku, je znašala v prvih devetih mesecih letosnjega leta 1.750 ton, med ko je v istem razdoblju lanskega leta znašala le 1.715 ton. Skupno je letos izvrednost 44.7 milijonov lir.

Zemljeknjična mapa katastrske občine Podbrdo

Podbrdo, novembra 1938 (Agis). — Na županstvu v Podbrdu se je pred časom zglasil odposlanec lokalne oblasti in prosil, naj mu izroče zemljeknjično mapo občine Podbrdo, katere izvod je hrnilo županstvo. Ker mape v dogovorenem času niso vrnili županstvu, se je to začelo zanimati zanjo, vendar zmanj. Niti po daljšem iskanju niso mogli ugotoviti, kdo si je prišel izpostudit mapo in kam je bila odnešena.

Letošnji pridelek grozdja

Trst, novembra 1938 (Agis). Po uradnih ugotovitvah so v Italiji letos pridelali 58.324.560 stotov grozdja, ki kaže znaten porast napram lanskemu letu, ki je dala 55.142.020 stotov grozdja. Od letosnjega pridelka odnade na Julijsko Krajino in Zadar 1.035.640 stotov grozdja.

Specijalisti rojeni leta 1912

Gorica, novembra 1938 (Agis). — Nekateri mladeniči, rojeni 1912 in dodeljeni raznim specjalnim oddelkom, so bili v oktobru nenašoma vpoklicani.

RASISTIČNI ZAKONI IN TRST

Židje ne bodo smeli imeti nežidovskih služkinj

Poleg drugih zakonov, ki omejujejo trgovsko in ostalo delovanje Židov, je tudi odredba, ki prepoveduje Židom, da imajo nežidovske služkinje italijanskega podanosti. Torej Židje bodo morali v bodoči vzeti služkinje-Zidinje ali pa služkinje, ki imajo tuje državljanstvo. To odrejuje 11. člen rasističnega zakona, ki nadalje pravi, da se bodo prekršitve kaznovale z denarno kaznijo od 1000 do 5000 lir. Ta člen zadeva tudi tiste Žide, ki so po členu 13. osvobojeni od nekih členov protižidovskega zakona. To so tako imenovani diskriminirani Židje. V Trstu je okoli 2500 židovskih družin, a od teh je gotovo preko 1000, ki imajo služkinje in ki jim bodo morali sedaj odpovedati službo. Ker je velika večina služkinj, ki so Slovenke z dežele, je to precej velik udarec zanje, ki si bodo morale poiskati dela drugje in morda izven Julijske Krajine v mestih stare Italije.

V Trstu imajo Židje v rokah le prav malo zemljišč. Toda velika je njihova posest v zgradbah. Židje posedujejo mnogo hiš v mestu samem in posebno v središču mesta. Po novem zakonu bodo morali svojo imovino v veliki meri prodati, tako da se bodo postavili v sklad z zakonom, ki predvideva le delno posest. Zgradbe, ki jih imajo sedaj Židje v rokah, cenijo na 300 milijonov lir. Torej za to vsoto bodo morali Židje prodati svoje hiše. Le tisti Židje, ki so zradi posebnih zaslug diskriminirani bodo smeli še nadalje obdržati svojo posest. V Trstu bo torej izvršena prodaja nepremičnin v tako velikem obsegu, kot še nikoli. Tudi razne družbe nepremičnin, ki so v židovskih rokah, ne bodo uše posledicam zakona.

Poleg tega bodo morali Židje iz vseh

zavarovalnic. Tudi tukaj velja člen zakona o diskriminiranih Židih, toda samo za zavarovalnice, ki so popolnoma privatnega značaja. Tako bodo mogli diskriminirani Židje še naprej ostati na svojih uradniških mestih v zavarovalnicah Assicurazioni Generali, Riunione Adriatica di Sicurtà in njenih filialah. Člen 13. zakona predvideva nekatere dolžave rasističnega zakona za vse tiste Žide, ki so v kaki meri zaslužni za dužavo in fašizem. Tem Židom, ki je prizanesena ostrina tega zakona, se imenuje diskriminirani Židje. Sem spadajo vsi italijanski državljeni židovske rase, ki so člani družin padlih v libijski, svetovi, abesinski in španski državljanški vojni in padlih za fašizem, nadalje ranjeni, invalidi, prostovoljci in odlikovanci za vojaške zasluge v omenjenih vojnah, potem vojaki, ki so si priborili vsaj vojni križe, nadalje vši Židje, ki so bili ranjeni in invalidi za časa nastopa fašistovskih pohodov, člani fašistne vse do 1. 1922. in prvega semestra 1924., reški legionarji in končno vši, ki so se izkazali s posebnimi zaslugami.

Italijanski listi so prinesli tudi statistiko diskriminiranih židovskih družin. Po tej je v Italiji preko 15.000 židovskih družin. Od teh pa je 3.522 diskriminiranih. Torej zelo velik odstotek. Na te odpade 406 družin padlih v vojni, 721 družin vojnih dobrovoljev, 1597 družin odlikovanje z vojnim križem za zasluge, 3 družine padlih za fašistične zasluge, 20 družin invalidov za »causa fascista«, 724 družin fašistov vpisanih v stranko pred pohodom na Rim in 51 družin reških legionarjev. Nikaka olajšava ne zadeva visokošolskega studija za člane teh družin.

V Italiji na smrt obsojen, v Jugoslaviji oproščen

Tihotapca Vinka Barago je ljubljansko sodišče oprostilo

V Ljubljani je že dalj časa vladalo veliko zanimanje za proces, ki je bil pred velikim senatom, proti 29-letnemu posestniku Vinku Baragi iz Ige vasi pri Starem trgu. Baraga, ki ga je zagovarjal odvetnik dr. Voršič, je bil obtožen, da je zakrivil zločinstvo proti življenju in telesu in poskus istega zločinstva s tem, da je marca 1. 1936. streli v družbi Franca Kruha na obronkih Lončarjevega vrha na italijansko patroljo in do smrti zadel italijanskega stražnika Josipa Manca, njegovega spremljevalca Giovannija Multinedda pa poskušal ustreliti.

Italijanska financarja sta nadzirala na obronkih Lončarjevega vrha pod Snežnikom tihotapcem prijavljene obmejne prehode, ko sta zagledala dva človeka. S puškami v rokah sta se jima približala. Komaj sta napravila nekaj korakov, že je eden izmed neznancev zagrabil za karabinko in ustrell in pogodil financarja Manca v trebuh, ki je par tednov nato izdihnil. Njegov tovariš Multinedda se je skril za deblo in odgovoril s streli.

Varnostni organi so dobrega pol leta za tem pri hišni preiskavi v Trnovem pri Ilirske Bistrici našli revolver in naboj, slične orožju, ki so ga napadalci uporabili pri spopadu. Franceta Kruha, iz Šembija, ki je po daljšem oklevanju pred preiskovalnim sodnikom na Reki priznal, da je bil v družbi moškega, ki je strejal na financarja Manca. Trdil je, da je bil to neki Vinko iz Ige vasi.

Vinko Baraga iz Ige vasi, na katerega so italijanske oblasti razpisale visoko nagrado, se kljub temu ni mogel premagati, da ne bi bil šel čez mejo vasočat k svojem dekletu. Varnostni organi so obkoličili hišo, a neustrašeni tihotapec je planil iz hiše in orožnikom ušel. Na begu je izgubil denarnico, v kateri so našli razglednico na njegovo ime in fotografijo.

Dejstvo, da je Kruh govoril o nekem Vinku iz Ige vasi, ki da je znan in drzen tihotapec, ter velika podobnost na sliki,

Kaznovane mlekarice

Trst — novembra 1938. — Higijenski občinski urad je naznali oblastem sledeče mlekarje in mlekarice, ki so prodajale posneto mleko: Ivano Fonda iz Bazovice, Josipa Marca iz Lokve, Ivano Mavec iz Lokve, Franca Racmania iz Bazovice, Sofijo Ražem iz Bazovice, Martina Štrajna iz Doline, Andreja Kariža iz Povirja in Valerijo Čuk iz Trebič.

SLOVENSKE KNJIŽEVNE IZDAJE

Gorica, novembra 1938. (Agis). Slovenska književna založba »Luč« je tudi letos izdala nekaj svojih knjig in jih z dovoljenjem oblasti tudi razprodala s pomočjo svojih poverjenikov po naših vaseh. Fred nekaj dnevi pa se je pojavit v nekaterih vaseh zastopnik založbe in zahteval, da naročniki vrnejo vse prejetje izvode letosne izdaje. Vzroki tega postopanja niso znani.

PALI U ŠPANIJI

Pula, novembra 1938. — »Corriere Istriano« donosi pod velikim naslovom: »Camicie nere istriane in Spagna — Legionari reduci e legionari che non tornano — po-pis talijanskih legionara iz Istre, ki so pali v Španiji. Po tom izvještaju, u Španiji so poginuli: Andretti Riccardo iz Rovinja poginuo aprila 1938 na Ebru, poručnik Rovis Otello iz Pule, paš istog meseca kod Tortoze, Henrik Cattarini (Katarinčič) iz Sveti Nedilje kod Nižinade poginuo na Ebru marca meseca, Federico Maicus iz Kopra paš isto na Ebru, Pietro Kociani iz Izole paš kod Teruelja, Giovanni Sagani iz Cresa i svečenik Teodoro Bortolon iz Pule.

»Njiva« iz Buenos Airesa javlja da je u Španiji poginuo na strani republikanaca Maks Valentičič iz Solkanca.

Trst. — Senator dr. Giorgio Pittacco je bil imenovan za poslanika

Božična številka

našega lista bo izšla kot običajno v povečanem obsegu. Zaradi tega prosimo sodelavce, da biam poslali svoje prispevke najkasneje do 15. decembra.

DROBIZ

— Gorica. — Za dokončno zgraditev nove bolnišnice je vlada odobrila 9 milijonov lir kredita.

— Gorica. — Ministrstvo železnic je dovolilo polovično vožnjo za akademike iz obmejnih krajev, ki se vpišejo na univerzo v Padovi.

— Gorica. — Te dni so praznovali 17-letnico obstoja reševalne postaje »Zeleni križ«.

— Gorica. — S kolesa je padla 9-letna Marcela Faganel iz Vrtojbe. Zlomila si je nogi.

— Gorica. — Ponovno bo začela izhajati revija »Studi Goriziani«, ki jo bo izdal »Il centro di studi Goriziani«. Poleg oživljenja te revije je omenjeno »središče« sklenilo izdati »Zgodovinski altant oboških krajev« in »Zgodovinsko-umetniško statistiko po občinalah«. V njegovem okrilju bo izšla tudi kulturna zgodovina Soške krajine z opisom iridentističnega gibanja.

— Reka. — Filmska igralka Rečanka Milena Penović bo igrala v novem filmu »Ekvator«, ki ga bo napravila družba »Roma-Film«.

— Trst. — Malo je manjkal, da n'utonil 62-letni Franc Žigon. Ko se je sprehajal ob morju, mu je nenašoma spodrsnilo, tako da je padel v vodo. K sreči so pritekli na pomoč mimogredeči in ga izvlekli iz vode.

— Trst. — Minister javnih del Cobolli-Gigli je obiskal Istro, kjer si je ogledal razna javna dela.

— Trst. — Tržačani konsumirajo vsak dan 550 hl mleka. Največjo količino mleka pošilja v Trst Kras in za njim Furlanija ter Istra. Prej je prihajalo mleko celo iz padske nižine (Lattearia soresinese).

— Vojsko. — Iz neznanih vzrokov je pričelo ponoči goreti v hiši Josipa Podgornika. Kljub hitri pomoči je zgorpel velik del hiše z opremo in pridelki ter orodjem.

Škoda znaša 10.000 lir.

Mussoliniju bodo Madžari postavili spomenik v Košicah v zahvalo za uslužbe pri pridobitvi dela Slovaške in Podkarpatske Rusije. V Pragi pa so fašistični študentje podrli Masarykov spomenik na univerzi.

KONCERTNA PRIREDITEV V KOMNU

Komen, novembra 1938. (Agis). — Prvo nedeljo v mesecu novembru sta priredila v Komnu koncert okoliška rojaka, in sicer Pina Bergot in Slavko Lukman. Komenčani in ljudje iz bližnje in daljne okolice so se v velikem številu udeležili koncerta. Na sporedu so bili razni svetovni skladatelji, najbolj pa so občinstvo navdušile prelepe slovenske pesmi Flajšmana, Konjeviča in Pavčiča. Navzoči so nastopajočima ob teh pesmih burno aplavdirali in zahtevali ponovitve. Navdušenje je bilo spontano in prisrčno, kar priča, da naše ljudstvo ni in ne more pozabiti svoje lepe narodne pesmi. Take prireditve Komenčani niso imeli že skoraj dvajset let!

Italijanski uvoz premoga

Trst, novembra 1938. (Agis). Po najnovejših uradnih statistikah je Italija uvozila letos v prvih devetih mesecih 9.215.000 ton premoga, medtem ko je v istem razdoblju lanskega leta uvozila le 9.

Božični broj

našega lista izlazi po običaju u povečanom opsegu. Molimo sarađnike da nam pošalju svoje priloge najdalje do 15 decembra.

ZAOSTANEK ITALIJANSKIH PLAČIL ALBANIJI

Ljubljana, novembra 1938 (Agis). Ljubljansko trgovsko tedensko glasilo »Trgovski list« je v zadnji številki med gospodarskimi vestmi prineslo tudi tale članek, ki ga prinašamo dobesedno:

»Da bi si zagotovila ravnovesje v trgovinski bilanci, je albanska vlada lani odredila, da se omejuje uvoz iz vseh držav, s katerimi je bila Albanijska trgovska pasivna. Zato se je dovoljeval brez ovir samo uvoz iz Italije, USA in Grčije. Kasneje pa je izdala albanska vlada še nova določila, s katerimi se je italijanski trgovini dovolil dejansko monopol za vse predmete, ki se izdelujejo v Italiji. Na podlagi vsega toga so seveda albanski izvozniki izvazali svoje blago predvsem v Italijo, ker se je tudi iz Italije uvažalo vse potrebno blago. Po pogodbi bi se morala nakazovati plačila za albanski izvoz vsakih 15 dni. Minilo pa je že le tri mesece, od kar albanski trgovci niso dobili iz Italije niti pare. Terjatve so tako nastale na več stotisoč zlatih frankov. Albanski izvozniki pa nimajo toliko kapitala, da bi mogli na ta plačila še dolgo čekati, zato je izostal ves albanski izvoz v Italijo. Albanski list »Drita« apelira na italijanske oblasti, da se zavzamejo in ukrenejo potrebno, da pridejo albanski izvozniki do denarja.«

RAZSTAVA JUŽNOTIROLSKIH UMETNIKOV V RIMU

Dne 12. t. m. je bila otvorjena v Rimu velika razstava del umetnikov z Južno Tirolske. Otvoritvi je prisostvovalo 800 umetnikov in obrtnikov z Južno Tirolske. Predsednik vlade Mussolini je sam otvoril to razstavo, ki se imenuje »Mostra altoatesina«. Kipi, slike in sploh vsa dela so zajeta iz sedanjega časa imperialne dobe Italije in prikazujejo v največji meri vojaške motive italijanskih legionarjev v Španiji, boje v Abesiniji, fašistične realizacije in avtarhijo. V večini so vsa imena novih umetnikov nemška.

PISMO ENGLEŠKIH INTELEKTUALACA DRU BENESU

Eduard Beneš, koji — kako je poznato — boravi v Londonu, primio je ovih dana jedno pismo v kojem veliki broj uglednih ličnosti iz engleske javnog života iznosi svoje poglede v vezi sa rešenjem čehoslovačkog pitanja i sadanjim položajem v Evropi upore.

U pismu se na prvom mestu izriči simpatije dru Benešu i češkom narodu, te se ujedno podsjeća na ulogu koju je dr. Beneš odigrao na mirovnoj konferenciji u Versaillesu, kad je — kako se v pismu kaže — predlagao promjenju predviđenih granica, da bi se smanjio broj Nijemaca koji su trebali pripasti Čehoslovačkoj. U pismu se zatim odaje priznanje dru Benešu za njegove usluge, što ih je učinio liberalnoj Evropi. »Vi ste se uvijek i prije svega pokazali kao dobar Evropljanin« — kaže se doslovce u pismu. »Sudbine zemlje kojoj ste časno pretsjedali bila je odlučena, a da vi niste mogli i jednu riječ reti u tajnim vijećanjima koja su do toga dovela. Vaš sadanji pozor nije ujedno i konačan.«

Pismo su potpisali medju ostalima: Norman Angell, Lord Cecil, Gilbert Murray, Harold Nicolson, Philip Noel-Baker, Archibald Sinclair, Virginia Woolf, H. H. Wels, Henry W. Nevinson, Pauline Smith itd.

VREDNOST NABOŽNEGA LISTA

Ponatiskujemo brez komentarja iz »Slovenca« od nedelje 13. t. m. V Gorici izhaja mesečnik »Svetogorska Kraljica«, ki prinaša verske članke in poročila o razvoju katoliške misli po svetu. Dobro urejevanji mesečnik se je med slovenskim vernim ljudstvom v kratkem času zelo priljubil in razširil. V zagrebšči »Istri« pa je prof. Lavo Čermelj zapisal o njem sledeto: »Listič »Svetogorska Kraljica« nima nobene literarne ali druge vrednosti, ker je v pravem pomenu besede samo reklamna publikacija ob 400-letnici samostana na Sv. Gori, kjer gospodarijo sedaj italijanski redovniki.« Da ta nabožni list za svobodomislica prof. Čermelja nima nobene vrednosti, razumemo. Gotovo pa je, da ima list veliko vrednost za tisoče Slovencev, ki morejo iz njega zajemati katoliške resnice in pobude. Obžalujemo, da se pise, ki je znana oseba pri manjšinskem delu, ne more pri presojanju tega vprašanja dvigniti na objektivno visino, ki jo zahtevata predmet in resnica.

ŠIRITE, »ISTRU«

ITALIJA IN SUEŠKI KANAL

Trst, novembra (Agis). V zadnjem času postajajo italijanske zahteve po priznaju soudeležbe Italije v upravi Sueškega prekopa čim dalje bolj glasne. Italijanski listi prinašajo obširne članke in dokazujejo da fašistična vlada popolnoma upravičeno zahteva v upravi družbe Sueškega prekopa zase tako mesto, kot ji pripada glede na promet in visoke zneske, ki jih mora Italija plačevati za plovbo skozi Sueški kanal in ki so posebno občutno narasli med in po abesijski vojni. Fašistični krogi in po njih vodilni italijanski listi in revije poudarjajo, da to vprašanje ni niti političnega niti strateškega značaja, temveč, povsem gospodarsko. V italijanskih uradnih krogih izjavljajo, da se bodo razgovori glede tega vprašanja pričeli čim nastopi svoje novo francoski poslanik v Rimu. Za pugovore je pač najbolj merodajna Francija, ker je 51 odstotkov vseh akcij v rokah francoskih kapitalistov, dočim imajo Angleži le 44 odstotkov. Italija je že z italijansko-angleškim sporazumom 16. aprila t. l. dosegla od Angležije, da je priznala konvencijo o internacionačizaciji Sueškega prekopa iz leta 1880. Italija zahteva, da se režim, ki ga je uvela Sueška družba pri upravljanju prekopa, prilagodi novim razmeram; posebno se zavzema zato, da se znatno znižajo pristojbine za plovbo parni-

MALE VESTI

Dr. Beneš obtožujejo, da je zakril razdelitev Češke. Sestavili so odbor, da prouči »narodno katastrofo« in prouči njegovo krivdo. To forisajo nekatere politične struje med katerimi sta predvsem češkoslovaški poslanik v Parizu Osusky in sedanji zunanjji minister Chwalkovsky. Oba trdita, da sta vladu pošiljala točne informacije iz Pariza in Rima (kjer je bil prej Chwalkovsky poslanik) o situaciji ki je dovedla do razdelitev Češke in katerih ni dr. Beneš hotel vzeti na znanje.

Po podatkih »Völkischer Beobachter« je med 1.060.000 novo došlimi državljeni Madžarske 460.000 ljudi nemadžarske narodnosti. Od tega je nad 300.000 Slovakov in Rusinov, 150.000 Židov in okoli 10.000 Nemcev. Na ta način prebivalci sedaj v Madžarski 600.000 Nemcov, 500.000 Slovakov, 120.000 Jugoslovov, 50.000 Rusinov, 20.000 Rumunov in 580.000 Židov. Od skupnega števila prebivalstva Madžarske odpade na nemadžarske narodnosti 18 odstotkov.

Preventivna cenzura u Švicarskoj uvedena je u kanton Zürich za nacional-socijalističke tijednike »Schweizer Volk« i »Angriff«. U skoro će se vremenu donjeti oštra uredba za antideometratske liste na području Švicarske.

Anglija je priznala italijansko cesarstvo in zasedbo Abesinije 16. novembra ko je sedanji poslanik v Rimu lord Perth izročil italijanskemu kralju nove poverilnice. — Agis.

Italijanska vlada je odpravila davek na automobile, da bi se z večjim avtomobilskim prometom povečala proizvodnja italijanskih avtomobilskih tvornic. — Agis.

V Rim je odpotovala jugoslovanska delegacija na zasedanje stalnega jugoslovansko-italijanskega gospodarskega odbora. — Agis.

Za predsednika industrijskega združenja v Trstu je bil imenovan Avgust Kozulić, ki je bil istočasno imenovan tudi za viteza dela. — Agis.

Vsi dan je slišati vedno glasnejšo zahtevo Nemčije po kolonijah. Nemci silijo Angležje, da bi se vprašanje čim prej rešilo in da bi se predvsem rešilo z odstopom — francoskih kolonij. To je pognalo kri v glavo tudi Francozom, ki zahtevajo, da mora njihovo kolonialno cesarstvo ostati nedotaknjeno.

Berba groždja u Italiji je završena pod veoma lijepim vremenom. Berba je po količini različita u raznim krajevima, ali je kvalitet ovogodišnjeg groždja oddišan tako da će vino biti veoma podesno za lagervanje za duži niz godina. Potražnja novog vina veoma je živa, cijene su čvrste. U Piemontu se prodaje 11-gradno vino po 120 lira za hl. Sicilijanska vina, za križanje sjevero-talijanskih vina takoder se mnogo traže. U okolini Marsale plaća se novo 17-gradno vino cca 675.— lira po hl.

Na francoski gimnaziji v Pragi je padlo število učencev od 1800 na 60. S tem je podan jasan dokaz kako so padle simpatije za Francoze.

Na Koroškem so nacional-socialistične oblasti ukinile vse utrakovitične šole. Odslej bodo obstajale samo nemške šole, v katere se bodo moralni vpisati tudi slovenski otroci. Ukinjena je tudi latinica in mesto nje je uvedena gotica.

Ekonomski situacija u Italiji. Ovih dana održao je u Milatu govor Guarneri, talijanski ministar trgovine o privrednoj situaciji u Italiji. Iz spomenutog govora vidi se, da je opći indeks talijanske industrije v junu o. g. bio 97.71 prema 91.48 v junu v 1937. U julu je indeks nešto smanjen prema julu prošle godine, odnosno je iznosio 83.05 prema 85.90. U vanjskoj trgovini bilansa je pokazala znatno poboljšanje, jer je pasiva manja za 1.800 milijuna lira. Ako se ekonomski razvoj produži i dalje, kot je bio v prvem polugodištu, onda će deficit talijanske vanjske trgovine biti smanjen sa 5.640 milijuna, koliko je iznosio v prošloj godini na 3 milijarde lira. (»Jug. Lloyd«).

V južnem predelu Stubaških Alp, tik ob prejšnji talijansko-avstrijski, sedaj talijansko-nemški državni meji, se nahaja planinska koča Becherjev dom, ali kakor so jo prekrstili Italijani. Rifugio Regina Elena. Ker se nahaja koča blizu meje, so doslej Italijani avstrijskim oziroma nemškim gorovcem dovoljevali, da to kočo obiskujejo, ne da bi bilo zato potrebo kakšno posebno dovoljenje. Kakor pa poroča nemški planinski obzornik »Der Bergsteiger« od prejšnjega meseca, Italijani tega obiska brez pravilnega potnega lista ne dovoljujejo več. (»Slovenija«).

V Nemčiji so zabranjeni vsi inozemski listi razen talijanskih in poljskih in to zaradi napadov, ki jih prinašajo, v zvezi z pogromi v Nemčiji.

NOVI RASISTIČKI ZAKONI U ITALIJI

Zakon o vlasništvu

Havas javlja iz Rima: Prema propisima, ki je predložio Veliki fašistički savjet, ministarski savjet je usvojio predlog zakona, ki ga se vnosijo v zakon o vlasništvu. Židovske narodnosti a drugog roditelja strane narodnosti, ima biti smatrano kot Židovi. Ne smatra se za Židova dijete rođeno od roditelja talijanske narodnosti, od koga je jedan pripadnik Židovske rase, ako je to dijete prvega oktobra 1938. godine pripadalo drugoj, a ne Židovskoj vieri. Pripadaci o pripadnosti Židovskoj rasi imaju biti ubilježeni u maticu rođenih in u popis stanovništva.

PROPISE O BRAKU

Ministarski savjet je donio odluku da zabrani brak talijanskih podanika — pripadnika arijevske rase o licima, ki pripadajo drugoj rasi. S druge strane, brak Talijana s djevojkom strane narodnosti podleže odobrenju ministarstva unutrašnjih poslova. Ako se brak sklopi bez tog odobrenja, krivac se može kazniti zatvorom do 3 mjeseca in novčanom kaznom do 2.000 lira. Ovo odobrenje se neće davati državnim činovnicima i vojnim licima. Talijani, ki žive van granica Kraljevine potpadaju tako pod ove odredbe.

TALIJANSKI RASNI ZAKONI PREKID KONKORDATA IZMEDU ITALIE I SVETE STOLICE

Havas javlja iz Vatikana: »Osservatore Romano«, glavni organ Vatikana, smatra da je objavljanje zakona — dekreta, ki ga se zabranjuje brak izmedu talijanskih gradjana arijevske rase i lica druge rase, jednostran prekid konkordata, zaključenog 1929. godine izmedu Italije i Svetе Stolice.

SUKOBI IZMEDU POLJAKA I UKRAJINA U LAVOVU.

4. o. m. poslije podne došlo je u Lavovu do sukoba izmedju poljskih studenata in ukrajinskog stanovništva. Poslije meetinga, ki je priredilo sveučilište, povorka studenata otišla je pred »Ukrajinski Hotel«, gde je razbila prozore. U tome momentu so prozora hotela ispaljeno nekoliko metaka, ki su ranili više studenata, ki so isto tako odgovorili vatrom. Redarstvo je rastjeralo manifestante in blokiralo hotel da bi pronašlo vatreno oružje. 15. Ukrajinaca od kogih jedna žena, ki su imali pri sebi revolver, uhapšeno je. Poljski studenti ponovno su se sakupili v Ruskoj ulici v trgovskom središtu ukrajinskog dijela grada, gde su počeli da demoliraju magazine i radnje. Policijske ophodnje krstare ulicama i čuvaju pristup višim školama u ukrajinskoj četrti. Broj ranjenih dostigao je više desetina. Vojvoda ove oblasti dao je pretstavnici poljske ukrajinske štampe instrukcije da bi se dopreslo stišavanju duhova.

TALIJANSKE BOJAZNI OD NJEMAČKE KONKURENCIJE

Zagrebački »Jugoslovenski Lloyd« donosi: Pojačana aktivnost njemačke privredne politike na Balkanu izaziva veliku pažnju ne samo u privrednim, nego i u političkim krugovima Italije. — Privredni krugovi sa priličnom zabrinutošču gledaju na ovo prodiranje njemačke trgovine, ker smatrajo da su ovim prodiranjem talijanski ekonomski interesi daleko više ugroženi, nego što je to slučaj sa ekonomskim interesima Engleske i Francuske. Dosadašnji rezultati razmjene dobrava sa balkanskim zemljama ni najmanje ne zadovoljavaju talijanske privredne kugove. Privredni kugovi naročito se nezadovoljni slabim rezultatima u trgovini sa Jugoslavijom. Danas Jugoslavija znatno manje kupuje od Italije nego prije sankcija, a z bog načina plaćanja robnog prometa, uvoz iz Jugoslavije je umjetni ukočen.

NAŠA KULTURNA KRONIKA

NAŠA POEZIJA PRI ITALIJAH NIH ALI ITALIJANI PRI NAS

Ljubljana, oktobra 1938. — (Agis). Naš rojak in sotrudnik našega lista dr. Lino Legiš je v oktobrski številki slovenske mesečne revije »Dejanje« napisal članek z zgornjim naslovom, v katerem omenja počakanje kulturnih stikov med našo državo in Italijo in o italijanskih prevodih slovenske poezije, kjer pravi v zadnjem odstavku:

»Teh prevodov pa se drži tudi nekaj takih Salvinijevih besed, ki jih ne moreš štetiti zgorli za italijansko površnost in lepo besedni zanjos, ki si tako pogosto dajata roke in se drug drugega krijeti. V listu Rassegna Italiana in v pretisku iz neega je zapisal nekaj stvari, ki kažejo malo preočitno značaj Salvinijevega poslanstva in to s pretvarjanjem dejstev. cesar seveda ne moreš biti vesel. Tu piše n. pr. o čudovitem in pozrem katoliškem baroku, ki da je bil bogat človeških in umetniških prvin klasično zapadnega in italijanskega okusa: »Janez iz vipavskega Sv. Kriza je v jugoslovenski slovstveni zgodbini eden izmed tistih značilnih verižnih členov, ki pomenijo sožitje in ploden zakon Italijanov in Slovanov v umetniškem ustvarjanju in v kulturi«. Kie naj bi bilo to sožitje in njegova plodnost, si je težko misliti. Morda v Janezovem italijanskem prijemu oziroma rodu, na kar pa kapucin očitno ni nič dal. Morda v študiju Segnerija ali kaj takega, kar prav za prav tudi nič ne pomeni. Samo zaradi teh dveh dejstev, ki torej v bivstvu nič ne pomenita, če se gremoigrati kulturno sodelovanje v preteklosti, naj bi pri preprostem, prav res malo baročnem Svetokriškim govorili o plodnem umetniškem ustvarjanju iz zakona, ki da sta ga sklenila Slovan in Italijan! Podobno si je prisvojil Gradnika, ki da je iz italijanske krv in kulture! Gradnikovo romansko krvno in tudi duhovno sorodstvo, ki ga ni treba nikomur tajiti, ker je zaradi tega še zmerom ves naš, to sorodstvo so prav vneto poudarjali tudi drugi Italijani, menda ravno Urbanbi, in gotovo jim je bil prav zastran tega tako všeč. Tako daleč da ni še nihče šel!«

AVGUST ČERNIGOJ RAZSTAVLJA V TRSTU

V paviljonu v javnem vrtu v Trstu so priredili XII. sindikalno slikarsko razstavo, pri kateri sodeluje tudi Avgust Černigoj. »Piccolo« z dne 19 t. m. posebno hvali njegovo »Mrtvo naturo« in pravi, da je to v resnici ena izmed najbolj sočnih in čustveno svežih slik, ki so izložene na razstavi.

Poleg Černigoja razstavljajo še Tržanci Finazzer, Rigli, Brumati, Rossini in Bergagna poleg Rečanov de Gano, Rajčičeve in Arnoldove.

ČEŠKI GLAS O ČERMELJEVOJ KNJIGI.

»Národnostní obzor«, časopis društva za proučování narodnostních vprašání v Praze, je v prvnem (septemborskem) letošnjem letniku objavil obširno poročilo o Čermeljevi knjigi »La minorité slave en Italie« izpod peresa češkega strokovnjaka za narodnostne probleme drja. J. Auerhana.

NOVE KNJIGE I ČASOPISI

»Izraelov izlazak«. U izdanju zadruge »Hrvatska naklada« zadruga u Zagrebu, Bogovićeva 1 VII. kat., izšla je knjiga August Cesarec: Izraelov izlazak i druge legende. Knjiga sadrži legende Izraelov izlazak iz Egipta; U faraonovom gradu mrtvih; Doživljaji i smrt mudraca Kratesa; San doktora Prospera Lupusa te Posjeta iz daleka. Ove simbolične legende zanjeti će svakog čitaoca dubinom misli, literarno fino obradjenim temama i doživljenošću osjećaja. Knjiga ima 154 strane, te kao sva izdanja ove zadruge stoji samo Din 10.—, a u presvlaci od umjetne kože Din 22.— (poštom 1 dinar više).

*

Misel in delo, kulturna in socialna revija, št. 10—11, letnik IV, Ljubljana. Vsebina: B. Borko: Odrod dr. Eduarda Beneša; I. Čermelj: Naša knjiga in revija v Julijski krajini; Dr. ing. Nagode: Naše glavne komunikacije in mednarodni tranzit; Obzornik Monakovska metoda (Dr. B. Vrčon); Notranjopolitični pregled (Verko); Razstava slovenske knjige ob dvajsetletnici Jugoslavije (Inko). Poročila Socijalni boj proti raku v francoski, nemški in slovenski miselnosti (Z) Dr. A. Breclj: Ob viru življenja (Dr. A. Z.); Pravniški kongres 1938 (S. B.).

*

Mornar, poučni i zabavni list za pomorski svijet, br. 11, god. X. Sušak, urednik Viktor Car Emin. Sadržaj: Rirkat Katašić Jeretov: Pjesma o razviku naše zastave na Jadranu 31 X 1918. — Naša zastava na moru. — Mornar: Jugoslavija nuda sve. — Sedam pitanja. — Dundo Simo: Gajetunski razgovori. — Barba Rike: Mladi junak iz Velenja. — Ribarska djevojka-junakinja sa Skagena. — Što će sada naša braća Česi? — Bakarački: Trideseta godišnjica »Vile Velebita«. — Sadašnja Rusija. — Španjolski gusari u engleskim vodama. — Odgovori na sedam pitanja. — Kako se podmornice love i uništaju. — Stari i mlađi.

*

Naš rod št. 3. letnik X, Ljubljana urednik Josip Ribičič, Vsebina: Ludovik Mrzel: Ivan Cankar kot otrok. — Cvetko Golar: Na sprehodu s Cankarjem. — Anton Ingolič: Sirote. — Anica Černejeva: Pismo iz Slovenskih goric. — Vlado Klemenčič: V goricah. — Alojz Gradnik: Avtomobil (pesem, prevedena iz ruščine). — Lažnik in resnica (iz bolgarske prevedla K. Špur in St. Atanasov). — Anica Černejeva: Naša tetka. — Ozdravljeni bolnik (Hebek) Danica Gruden: Cestarjeva. Pavel Kunaver: V čremnem hrastu. Karel Širok: Murli. Opazovanje narave ob Vseh svetih. — Joža Župančič: Črnilnik. Vilim Kunšt: Za tri dinarje električne. Andrej Skulj: Beseda o sodju. Angela Vodetova: Brankove počitnice. — Lovec in ujeda. — Slaba vest. — Noetova barka. Zgodbiča brez besed. — Mladina piše. — Križanka itd.

*

Sokolska posveta, vijesnik Prosvi. odpora Saveza sokola Kraljevine Jugoslavije, br. 8, god. VIII, Beograd.

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

PREDAVANJE V »TABORU«

V četrtek je predaval v društvu »Tabor« naš znani predavatelj dr. Branko Vrčon o mednarodnem položaju. Predavalcina društva je bila nabito polna in vsi so pozorno sledili besedam predavatelja, ki je orisal jasno in točno dogodek preteklih in sedanjih dñi, ki se odigraje v mednarodnem življenju. — Društvo je pričelo z delom. Nov položaj silik resnosti in akciji. Kot prvo skrb si je nadelio poglobiti delo in vzgojo članstva v narodnoobravnem polju ter je zato vse letošnje delo posvečeno temu cilju. Ker zahteva to delo sodelovanja vseh, je društvo izdalno na vse, zlasti bivši člane, proglaša, da priskočijo na pomoč in tako okrepe in pomnože vrste delavcev.

Iz odbora

IZ OMLADINSKE SEKCIJE »ISTR« U ZAGREBU

Omladinska sekacija društva »Istra« održat će u subotu 19. o. m. u 8 sati na večer u Sokolskom Domu na Čukarici svoju prvu zabavu sa biranim programom. Stoga molimo naše članove i prijatelje da na tu zabavu dodju u što večem broju, pošto je čist prihod namijenjen pomaganju i zbrinjavanju naših siromašnih članova.

Odbor

PRIREDBA UDRUŽENJA

ISTRA—TRST—GORICA U BEOGRADU

Omladinska sekacija udruženja Istra—Trst—Gorica u Beogradu priređuje u subotu 19. ovoga mjeseca u 8 sati na večer u Sokolskom Domu na Čukarici svoju prvu zabavu sa biranim programom. Stoga molimo naše članove i prijatelje da na tu zabavu dodju u što večem broju, pošto je čist prihod namijenjen pomaganju i zbrinjavanju naših siromašnih članova.

Odbor

MALE KULTURNE VESTI

Te dni je bila v Skoplju premiera znane Remčeve »Magde«, ki je doseglj popoln uspeh. Gotovo ima največ zasluga, da je delo sploh prišlo na program skopljanske gledališča, Ferdo Delak, ki je angažiran kot režiser v Skoplju. Delo je režiral sam g. Delak, svojvrstno scenografijo je pripravil znani mladi slikar in grafik Djuro Teodorović.

*

Tržaški »Il Piccolo della sera« je dne 8. t. m. priobčil v svoji literarni prilogi prevod pesmi »Zadnji gost« iz najnovješe pesniške zbirke Alojza Gradnika »Večni studenci«. Gradnikovo pesem je prevedla v italijansčino Maria Samer.

*

Novi pisatelji na italijanskem indeksu. Italijanski knjigarniji, ki imajo v svojih izložbah dela pisatelje Andrea Mauroisa (Byron, Disraeli), Henri Bergsona, Jakoba Wassermannia, Arnošta Weissa in Thomasa Manna, so dobili nalog, da jih odstranijo iz izložb. (»Slovenec«).

USPJEH NAŠIH UČENJAKA

U 6 broju revije »Proteus« prikazuje dr. Lavo Čermeli jedan naučni rad prof. Stjepana Mohorovičića. Prof. Stjepan Mohorovičić je sin pok. dr. Andrije Mohorovičića iz Voloskoga, poznatog hrvatskog seismologa i meteorologa, koji je umro preklanjske godine kao umir. sveuč. profesor u Zagrebu. Dr. Stjepan Mohorovičić poznat je pak u naučnom svijetu kao teoretski fizik, iz koje struke je napisao više radova (»Dodatak k neeuropskoj interpretaciji teorije relativnosti« — »Brzine svijeta i gravitacije« i dr.) i kao protivnik Einsteinove teorije relativnosti.

Sada je prof. Stj. Mohorovičić objavio u julijskom broju njemačke astronomiske revije »Astronomische Nachrichten« novi zakon za daljine u sunčanom sistemu. Prikazujući taj rad prof. Mohorovičića kaže

dr. Čermelj u »Proteusu« da do sada nije bilo tako potpunog zakona za izračunavanje tih daljin. Recenzent potanko i stručno iznosi taj zakon i veli da je u znanstvenim krugovima taj rad dr. Mohorovičića pobudio veliko zanimanje.

IZ AMERIKE

Primili smo od g. Vidošića naše povjerenice za Ameriku 2 dolara za jednogodišnju preplatu za g. Antona Vidošića — 301 — 10th Avenue — New York, N. Y. Preplata je podmirena do 31 XII 1938. — Zahvaljujemo.

*

New-York. — Moja testa Emely u data Vidovici, koja je 16 maja o. g. izgubila jedinicu kćerku, nalu zlatni Dolores od deset godina, daju je srstno na ev. et i utorak 27. augusta 1938 malog lepušastog dečića, koga je nazvala A'ert Josip. Taj ist. dan kad je malii Albert ugledao svjejelo lana bje moj sejti rođendan, la za: je ruge očekivati ljepež da na pcklon?

Sretna majka (moja sestra) i ponos otac Rudolf Vidovici rođeni su obojica na žalu našeg plavog i velebnog Jadranu, a na ubavom ali sada tužnom i zarobljenom Levrantu, kao što smo i svi mi ostali u obitelji Vidošić.

Mary Vidošić

Mladencima u Ljubljani svojoj rođakinja Slavko Kal-kira i njegincu Gjorgju, sud. počasnemu jugoslovenskemu vojsk. držav. se uz broj najboljih i najskromljih želja iz cve datljive u bilo stropicu, vesci za vas vijek... Pravo milje omilje Resalo Vam dom, Ne čutili nikad b-ri U srdcu svemi Velja sreća i mir božji K'čito Vam stan, Nikad nudi Vam u životu Ne svanju dan! Barica Vam Vašer zica Mirna, sretne vlcivila! Ljubav žarka Vaših bica Barciu Vam ravnala Marv Vidošić, New York

ISPRAVI

Posljednji felton Miha Krvavca »Istra se mijenja — Jedan dan u Arsijek je XII po redu, a ne XVII kao što je to pogrešno označeno.

menstva z domaćim romaniziranim longobarskim je konečno postalo glavni vzrok naglega propada ogleskega patrijarhata.

Po poročilu Nicoletti »Vita di San Paolo« je bilo prebivalstvo Friulov ob pričetka srednjega veka mešano. Poleg starih rimske kolonov bili so ostanki germanskih čet (Goti). po gradovih Longobardi, poleg njih od IX stoletja naprej nemški vitezi. Nicoletti omenja tudi ostanke Obrov, ne pa Slovenov. Da so ostale posamezne čete Obrov, bi utrgnila kazati tudi današnja Rezija. Rezijani imajo v jeziku očitno slike vpliva turskega jezika. Zgodovina pod vodstvom Luidprandom l. 740 v prvič ugotovila poleg Longobardov tudi prostolantske posestnike. Ker pa Longobardi niso nikjer zazužnili latinskih kolonov, moramo vsed po poročila Nicoletti-ja nujno sklepati, da so poleg Longobardov, Nemcev, Latincev in malih ostankov Obrov, morali bivati na ozemlju sedanje Friulске tudi Sloveni, večinoma po gozdovih, gorah in močvirjih.

Poudarjati je treba, da Karne-Kelte zgodovina ne omenja nikjer več, in to ne, odkar so jele germanske čete napadati rimsko mejo. Karni, ki naj bi bili imeli naseljeno celo Friulsko so izginili brez sledu. Ne plemensko, ne jezikovno se ne da ugotoviti, ali so Karni še živeli ob nastopu srednjega veka. Če tudi je nemško naseljevanje bilo redko in začasno, ohranila so se v furlanščini germaniske besede. Občevanje z Nemčijo je ohranjeno še v besedah kakor Inderloch, t. j. zaloga Niederrage v Chiusaforte in Venzone, Gallait t. spremstvo, Geleite, davec in pravica trgovskega prevoza. Slovenskih besedi je po furlanščini obilo, ne morda iz poznejšega občevanja, marveč besede in pojimi ki jasno kažejo na starodavno tesno sosedstvo na istem prostoru. Le o Karnih, ki naj bi bili močno deblo, na katero naj bi

se bili vcepili latinski koloni ter slovenski in nemški prislici ne bi bili zapustili nobenega sledu!

Benetke narasle so medtem do XIV stoletja do polne noči. Oglejski patrijarhat je ob nasiobi XV stoletja propal in Benečiani zasedli so oni del Friulov, ki je še danes italijanski. dočim sta Oglej z okolico in goriška grofovina ostala v okviru nemškega cesarstva in sta po izmru goriški grof l. 1.500 prešla na Habsburcane.

Zgodovina nam toraj priča z vso gospodarstvo, da je Italija od razsula rimskega cesarstva imela svojo prirodno in zgodovinsko mejo ob Nadiži in Soči in da tudi rimski element izven vojaških taborišč ni segal preko te meje. Goriško je od nastopa srednjega veka stalno ločeno od Italije.

Etnografska meja je danes med Italijani in Slovenci docela opredeljena. Slovenci in Furlani povsod na njih ozemlju prebivajo kompaktno, brez jezikovnih otokov. Mesto Gorica dela le navidezno izjemo, izjema ki se da iz političnih in gospodarskih razmer lahko raztolmačiti.

Slovenci naseljujejo še danes dolino Rezije in Predalpe nad Čedadom in Huminom (Gemona), v kraljevinu Italije približno 40.000 duš. Avstrijsko Goriško je v srednjem in severnem delu čisto slovensko takoj, da po začetju ljudskem stetu l. 1910. italijanski in nemški elementi skupaj nikjer ne presegata 5% prebivalstva. Jezikovna meja proti jugu je točno odpad predalp v friulsko nižino, v prečni črti od Huminha čez Kormin pa do Ločenika ob Soči. Od tod teče jezikovna meja ob Soči do Gradišča, od tam naprej tvori mejo Kras, kamor se je zaselila le ena furlanska vasica Sv. Martin v občini Zagrad (Sagrado). Ob morju tvori mejo močvirje Tržisko od reke Lokavec, prva slovenska vas je Sv. Ivan ob Timavu.

(Konec prihodnjih)